בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 52301-10-20 דרוקר נ' אליאסי ואח'

תיק חיצוני:

לפני **כבוד השופטים יהודית שבח, סג"נ, יונה אטדגי, שלומית יעקובוביץ**

מערערת
נועה דרוקר
ע"י ב"כ עוה"ד גיא אופיר ורועי בן דוד

נגד

משיבים
1. יואב אליאסי
ע"י ב"כ עו"ד יניב לנקרי

2. דניאלה רוקח
ע"י ב"כ עו"ד יוסי תובל

3. יניב מאיר לוי

4. יובל וזאנה

5. סטניסלב קופלביץ' (הסדר פשרה)

6. אלדד שוהם (הסדר פשרה)

7. אמיר דניאל
ע"י ב"כ עו"ד לבנת לוי

8. אברהם שמעון איפרגן (ניתן פסק דין)

9. מתנאל יוסף בוסאני

10. ע.נ. (קטין בן 16)

11. רחל בתיה סננס (ניתן פסק דין)

12. גיא אוחנה

13. עומרי עמרם עזרוף (ניתן פסק דין)

14. רגב אדרבי (ניתן פסק דין)

15. יהושוע לוי (ניתן פסק דין)

16. Facebook Ireland ltd
ע"י ב"כ עוה"ד שי כגן, פיני דואק וליטל גדנסקי

פסק דין

השופט י. אטדגי:

1. ערעור על פסק דינו של בית המשפט קמא (כב' השופט רונן אילן) שדן בתביעת המערערת לפי **חוק איסור לשון הרע, התשכ"ה – 1965** (להלן – "**חוק איסור לשון הרע**"), בעקבות פרסום שעשה המשיב 1 (להלן -"**אליאסי**") בדף הפייסבוק שלו ופרסומים שעשו המשיבים 2-15 בדף הפייסבוק העסקי של המערערת.
התביעה הוגשה גם נגד המשיבה 16 (להלן – "**פייסבוק**").

2. התביעה נגד אליאסי ונגד פייסבוק נדחתה.
בין המערערת ובין חלק מהמשיבים 2-15 נעשו הסדרי פשרה שקיבלו תוקף של פסק דין עוד לפני הדיון בבית משפט קמא.
התביעה נגד יתר המשיבים התקבלה והם חויבו לשלם למערעת פיצויים והוצאות בסכומים שונים.

3. הערעור הוגש על דחיית התביעה נגד אליאסי ונגד פייסבוק ועל סכומי הפיצוי וההוצאות הנמוכים, לטענת המערערת, שהושתו על יתר המשיבים.
טרם הדיון בערעור נעשו הסדרי פשרה עם משיבים נוספים, שניתן להם תוקף של פסק דין.
הסדר פשרה נוסף נעשה עם המשיב 4 (להלן – "**וזאנה**") במסגרת הדיון בערעור ואף הוא קיבל תוקף של פסק דין .
בדיון הסכימה המערערת גם לדחיית הערעור כלפי פייסבוק והערעור כלפיה נדחה ללא צו להוצאות.

4. נותר עוד לדון בערעור כלפי אליאסי על דחיית התביעה נגדו, וכלפי המשיבים 2 (להלן – "**רוקח**"), 3 (להלן – " **לוי**"), 7 (להלן – "**דניאל**"), 9 (להלן –"**בוסאני**"), 10 (להלן – "**ע.נ.**") ו-12 (להלן – "**אוחנה**") על גובה הפיצוי וההוצאות שנפסקו להם.
יצוין כי לוי, בוסאני, ע.נ. ואוחנה לא הגישו עיקרי טיעון ולא התייצבו לדיון בערעור.

<u>התביעה ופסק הדין</u>

5. המערערת מפעילה ברשת הפייסבוק (כשמה אז) דף פרטי ודף עסקי (להלן – "**הדף הפרטי**", "**הדף העסקי**"). הדף העסקי משמש למערערת לצורך שיווק פעילותה בתחום המזון והקולונריה.

תחילת הפרשה בדברים שהעלתה המערערת בדף הפרטי, שהתייחסו לפרשת החייל אלאור עזריה, בהם היא הביעה את עמדתה נגד אלה התומכים בו ובמשפחתו, אותם היא ביקשה "לסנן" מבין חבריה, והיא אף כינתה את עזריה ומשפחתו בכינויי גנאי קשים (כגון: "טינופת").

6. בעקבות זאת, אליאסי, שכתיאורו של בית המשפט קמא, "**הינו מוסיקאי אשר לצד פעילותו המקצועית גם נוהג חדשות לבקרים להביע את דעותיו בעניינים שונים אשר על סדר היום הציבורי**" (עמ' 2 למעלה), פרסם בדף הפייסבוק שלו את הדברים הבאים:

"**תכנסו לדף של נועה ותפרגנו באיזה תגובה מהלב ואיזה כוכב בודד שידעו איזה נשמה טובה עומדת מאחורי האוכל שהיא מוכרת**".

לחיצה על המילה "**נועה**" הובילה בדרך של קישור ("לינק") לדף העסקי של המערערת.

7. סמוך לאחר הפרסום של אליאסי העלו גולשים רבים תגובות בדף העסקי בגנות העסק של המערערת והאוכל שהיא מפרסמת ובמסגרתן הוענק לעסק הדירוג הנמוך ביותר, כוכב בודד (מתוך חמישה כוכבים אפשריים).

בין הגולשים היו גם המשיבים 2-15.

חלק מאותן תגובות יצוטטו בהמשך.

8. המערערת הגישה, כאמור, תביעה כספית נגד כל המשיבים, "**יחד ולחוד**", על סך 400,000 ₪.

יצוין, כי התביעה כללה גם עילות נוספות, מלבד העילה הנסמכת על **חוק איסור לשון הרע** .

עילות אלה נדחו בפסק הדין והמערערת לא ערערה על כך.

התביעה נגד המשיבים, מלבד אליאסי ופייסבוק, הוגשה בגין הפרסומים שהם עשו, שהיוו לטענת המערערת "**לשון הרע**";

התביעה נגד אליאסי הוגשה בגין אחריותו כ"משדל" בהתאם לסעיף 12 ל**פקודת הנזיקין [נוסח חדש]** (להלן – "**פקודת הנזיקין**");

התביעה נגד פייסבוק הוגשה בגין סירובה (לטענת המערערת) להסיר את הפרסומים, הן של אליאסי והן של האחרים.

9. יצוין, כי מאחר ועם חלק מאלה שנתבעו בתביעה המקורית הושג הסדר, פסק הדין של בית המשפט קמא התייחס בסופו של דבר, מלבד לאליאסי ולפייסבוק, למשיבים הללו: רוקח, לוי, וזאנה, קופלוביץ (המשיב 5 בערעור), שוהם (המשיב 6), דניאל, ביסאני, ע.נ. ואוחנה (יכונו להלן – "**המגיבים**").

10. אלה היו קביעותיו העובדתיות והמשפטיות העיקריות של בית המשפט קמא ביחס לכל המגיבים:

א. כולם ביצעו את הפרסומים שיוחסו להם; אף אחד מהם לא רכש מוצר מזון כלשהו ששיווקה המערערת ; אף אחד גם לא מכיר מישהו שרכש מוצר הקשור למערערת; כולם ביצעו את פרסומיהם "**אך ורק כתגובה לפרסום שעשתה המערערת בקשר עם פרשת עזריה, בין אם לאחר שנחשף לפרסום שעשה אליאסי ובין אם נחשף לפרסום המערערת בדרך אחרת**" (סעיף 18);

ב. הפרסומים מהווים "לשון הרע" כהגדרתו ב**חוק איסור לשון הרע** (סעיף 1), אם לפי ס"ק (1) משום שפרסומו עלול "**להשפיל אדם בעיני הבריות או לעשותו מטרה לשנאה, לבוז או ללעג מצדם**", ואם לפי ס"ק (3), משום ש"**פרסומו עלול לפגוע באדם. . . בעסקו, במשלח ידו או במקצועו**" (סעיף 19.1).

ג. לאחר שנמצא שאף לא אחד מהמגיבים רכש מוצר או קיבל שירות מהמערערת, אין כל רלוונטיות להחרגה שיש בדין לפרסומים שהם "**ביקורת צרכנית**" והטענות המבקשות להתבסס על הגנה שכזו – נדחות (19.3);

ד. בנסיבות דנן, עשיית הפרסום ברשת החברתית של פסייבוק איננה שוללת את האפשרות לראותו בגדר "**לשון הרע**" (סעיף 19.4);

ה. אמנם, הפרסום של המערערת בדף הפרטי ביחס ל"פרשת עזריה" נעשה בלשון חריפה ובוטה, אולם "**אין לפרסום שעשתה המערערת עצמה קשר לפרסומים בגינם הוגשה התביעה, שכן הפרסום שעשתה המערערת התייחס לאותה פרשת עזריה השנויה במחלוקת ציבורית, בעוד הפרסומים נשוא התביעה לא נוגעים כלל לאותה פרשה, לא מתייחסים כלל לדעות המערערת או לדעות אחרים ביחס לאותה פרשה, ובכלל עוסקים בעסקי המזון ושירות שניתנים על ידי התובעת**"(סעיף 19.5);

ו. כל המגיבים ידעו שהפרסומים שעשו ביחס לעסק של המערערת אינם אמת, הם לא האמינו באמיתות הפרסום ולא טרחו לבחון אם יש בו אמת , ולכן נשללת מהם הגנת תום הלב (סעיף 20.4);

ז. הפרסומים שעשו המגיבים ראויים לגנאי, אך באומדן הפיצוי יש להביא בחשבון את הפרסום הספציפי שעשה כל אחד מהם וכן את נסיבותיו האישיות (סעיף 23.4).

הפרסומים הספציפיים והסכומים שנפסקו לכל אחד מהמשיבים יובאו בפרק הדיון המתייחס לכל אחד מהם.

11. אלה הקביעות העובדתיות והמשפטיות, העיקריות של בית המשפט קמא ביחס לאליאסי:

א. בפרסום של אליאסי עצמו אין אמירה המשפילה את המערערת, גם לשיטתה (סעיף 21.1);

ב. עדותו של אליאסי, לפיה הוא ביקש למתוח ביקורת על המערערת בגין העמדות שהציגה בקשר עם פרשת עזריה, אך לא ביקש להפיץ על עסקה דברי כזב, מתיישבת עם לשון הפרסום שלו, "**שאין בה כל התייחסות לעסקי התובעת**" (סעיף 21.5);

ג. "**על פניו, הסתבר שאכן יש קשר סיבתי בין הפרסומים שעשו הנתבעים 2-10 (ורבים רבים נוספים) לרשומה שהעלה אליאסי, שרבים מהנתבעים בחרו לפרסם ביטויי גנאי קשים כלפי המערערת בעקבות קריאתו של אליאסי, אלא שקיומו של כזה קשר סיבתי איננו מספיק כדי לקבל את התביעה כלפי אליאסי**" (סעיף 21.6);

ד. לא התקיימו התנאים שנקבעו בפסיקה ביחס לאחריותו של "**משדל**" לפי סעיף 12 **לפקודת הנזיקין**.

12. בעקבות דחיית הערעור נגד פייסבוק, בהסכמה כאמור, מתייתר הצורך בפירוט הקביעות העובדתיות והמשפטיות המתייחסות אליה (ובעקבות כך, כמובן – גם מתייתר הצורך בפירוט טענות הצדדים בערעור ביחס לכך).

<u>הערעור ותמצית הטענות</u>

13. ביחס לטענות המשיבים-המגיבים טוענת המערערת כי חרף כל הקביעות הנחרצות של בית המשפט קמא ביחס לפרסומים הפוגעניים ונסיבותיהם, כשהם מעולם לא היו לקוחותיה, לא רכשו ולא טעמו את מוצריה ואף לא הכירו מישהו שעשה כן, הוא חייב אותם בפיצויים על הרף הנמוך ביותר, במיוחד כאשר הפרסומים נעשו במטרה לפגוע בה.

לטענתה, שגה בית המשפט קמא בקביעתו כי הפרסומים נעדרים כוונת זדון.

המערערת טוענת כי אין בפיצויים שנפסקו אפילו כדי לכסות את הוצאותיה לניהול ההליך.

המערערת הפנתה לפסקי דין שונים, בהם נפסקו פיצויים בסכומים של עשרות ואף מאות אלפי שקלים .

14. ביחס לאליאסי טוענת המערערת כי כל התנאים שנקבעו בפסיקה בקשר לאחריותו של "משדל" לפי סעיף 12 ל**פקודת הנזיקין** התקיימו וכן התקיים קשר סיבתי בין הפרסום של אליאסי לבין הפרסומים של יתר המשיבים.

15. אליאסי תומך את טענותיו במסקנותיו ונימוקיו של בית המשפט קמא.

לטענתו, לא התקיימו יסודות השידול לפי **הפקודה** ולא הוכח שהוא שידל את המגיבים לפרסם דברי שקר או דברים פוגעניים נגד עסקה של המערערת.

16. גם רוקח וזאנה (היחידים מבין המשיבים האחרים שהגישו עיקרי טיעון) תמכו את טענותיהם בנימוקי בית המשפט קמא, ולטענתם בית המשפט היה צריך להימנע בנסיבות שלפניו מפסיקת כל פיצוי, או לפסוק פיצוי נמוך יותר (עם זאנה כאמור הושג הסדר פשרה במהלך הדיון בערעור).

<u>דיון והכרעה</u>
<u>אליאסי</u>

17. כאמור, אליאסי נתבע לא בשל תוכן הפרסום בדף הפייסבוק שלו, כשלעצמו, אלא בשל אחריותו כ"משדל" לפרסומים שעשו יתר המשיבים בדף העסקי של המערערת .
יצוין,כי אליאסי (ולמעשה, גם יתר המשיבים) אינם חולקים על קביעתו של בית המשפט, לפיה, הפרסומים שנעשו על ידי המשיבים-המגיבים מהווים "לשון הרע" לפי **חוק איסור לשון הרע**, ולכן ההכרעה הנדרשת היא בשאלת אחריותו של אליאסי לפרסומים הללו, בלבד.

18. "**אחריות של משתף ומשדל**" – זו כותרת סעיף 12 ל**פקודת הנזיקין** שזה לשונו: "**לענין פקודה זו, המשתף עצמו, מסייע, מייעץ או מפתה למעשה או למחדל, שנעשו או שעומדים להיעשות על ידי זולתו, או מצווה, מרשה או מאשרר אותם, יהא חב עליהם**".
הוראת סעיף 12 הוחלה אף על עוולות נוספות מחוץ ל**פקודת הנזיקין**, בכללן עוולות לפי **חוק איסור לשון הרע** (ע"א 6871/99 **רינת נ' רום**, 21.4.2002; ע"א 5977/07 **האוניברסיטה העברית בירושלים נ' בית שוקן להוצאת ספרים בע"מ**, 20.6.2011; ע"א 3024/10 **ויינר נ' מויאל**, 2.4.2013 (פורסמו בנבו)).

19. על התפיסה העומדת ביסוד אחריותו של משדל נכתב:
"**התפיסה היא, אפוא, שמקום בו פרט משדל אחר לבצע עוולה, תורם לביצועה או מעודד את קיומה – יש להטיל עליו אחריות לנזק שנגרם. כפי שציין פרופ' ברק בספרו, "ההצדקה לאחריות בסוג המקרים האחרון היא בכך שפלוני, שביצע בעצמו עוולה, עשה זאת כידו הארוכה של אלמוני ועל כן רואה המשפט גם באלמוני כמבצע נוסף של העוולה. . . כמו כן ניתן להצדיק את אחריותו של אדם שנתן עזרה לביצוע מעשה נזיקין או יעץ לבצעו" (אהרן ברק "אחריות למעשה הזולת" דיני נזיקין – תורת הנזיקין הכללית 436 (גד טדסקי עורך, מהדורה שנייה 1976)**".
(פסק דין **האוניברסיטה**, פסקה 20, מפי כב' השופט ריבלין).

כן נכתב:

"סעיף 12 לפקודת הנזיקין מצוי בפרק ההוראות הכלליות של הפקודה, הוא פרק ב', שכותרתו "זכויות וחבויות בנזיקין". בהשאלה מן הדין הפלילי ניתן לומר כי סעיף 12 לפקודה עוסק בסוג של "שותפים לדבר עוולה" והוא מבקש להרחיב את מעגל החייבים באחריות נזיקית גם אל עבר מי ששיתף עצמו במידה כזו או אחרת במעשה העוולה שאותה ביצע המעוול העיקרי (ראו ע"א 407/89 צוק אור בע"מ נ' קאר סקיוריטי בע"מ, פ"ד מח(5) 661, 697 (1994). . . הוראה זו משקפת עקרון כללי שאומץ בדין הנזיקין הישראלי ולפיו מי ששיתף עצמו במעשה או מחדל עוולתיים שעשו או עומדים להיעשות על-ידי זולתו, באחת הדרכים המפורטות בסעיף, יישא אף הוא באחריות נזיקית לאותם מעשים (ראו אהרן ברק, אחריות שילוחית בדיני נזיקין, 115 (1964) (להלן: "ברק, אחריות שילוחית") וכן ראו אהרן ברק "אחריות למעשי הזולת" בתוך תורת הנזיקין הכללית, 436 (להלן: "ברק, אחריות למעשי הזולת")".

(פסק דין **ויינר**, פסקה 26, מפי כב' השופטת חיות).

20. אלה הם התנאים שנמנו בפסיקה על מנת שתקום אחריות מכוח סעיף 12 **לפקודת הנזיקין** (פסקי דין **רינת**, **האוניברסיטה וויינר** דלעיל וכן ראו: ע"א 313/08 **נשאשיבי נ' רינראוי**, 1.8.2010), כפי שסוכמו בספרו של עמוס הרמן, **דיני נזיקין**, מהדורה שניה, עמ' 219-220:

1) תרומתו של המשדל היא לביצוע מעשה עוולה אסור ולא לביצוע בלתי נאות של מעשה מותר (הדוגמא המובאת בקשר לכך (**רינת**, פסקה 9), היא שאדם שהרשה לפלוני לנהוג במכוניתו וזה נהג בה לצרכיו וגרם נזק בהתרשלותו, אינו אחראי להתרשלותו של פלוני);

2) המשדל חייב להיות בעל יסוד נפשי של כוונה או של מודעות לביצוע עוולה. על המשדל להתכוון לכך שהמשודל יבצע עוולה או יבצע מעשה שהעוולה היא תוצאה טבעית שלו;

3) חייב להיות קשר סיבתי בין פעולת השידול לבין העוולה שבוצעה. פעולת המשדל לא חייבת להיות הסיבה שאין בלתה לעוולה שביצע המעוול, אך פעולת המשדל צריכה להיות בעלת תפקיד רציני בשרשרת האירועים שהובילו לתוצאה העוולתית.

21. אני סבור שכל התנאים להקמת אחריותו של משדל התקיימו בענייננו ובקשר לאליאסי:

1) <u>שידול לביצוע מעשה עוולה</u> – אליאסי כיוון ישירות לפגיעה בעסק של המערערת, בכך שבאמצעות לחיצה על המילה "**נועה**" נוצר קישור ישיר לדף העסקי שלה (להבדיל מהדף הפרטי שלה), בכך שהוא

הזכיר את "**האוכל שהיא מוכרת**" (להבדיל מהדברים שאמרה בדף הפרטי), ובכך שהמליץ לתת ציון של "**כוכב בודד**" – הציון הנמוך ביותר שניתן לתת לעסק כלשהו.

מסקנת בית המשפט קמא, לפיה "**לשון הרשומה שפרסם, אין בה כל התייחסות לעסקי התובעת**" איננה מתיישבת, בכל הכבוד, עם כל הדברים הללו.

2) <u>יסוד נפשי של כוונה או מודעות לביצוע העוולה</u> – אליאסי העיד (עמ' 68 לפרוטוקול):

"**ש. אוקי כלומר אתה פרסמת פוסט שקראת לעוקבים שלך לפרסם פרסומים בדף של התובעת אבל אתה עצמך לא עשית את זה הבנתי נכון?**

ת. הבנת מעולה.

ש. שאלה למה לא?

ת. כי לא הגבתי

ש. למה לשלוח אנשים אחרים להסתכן בחשיפה לתביעות לשון הרע בשעה שאתה יושב על הגדר ואומר אני שולח מאת החיילים אני עצמי לא כותב?

ת. אתה החלטת שזה סיכון. אני לא אמרתי להם לכתוב דבריי שקר אמרתי להם לשים כוכב אחד, אני לא מסכים עם מה שהיא כתבה, אני לא מסכים עם הדרך שהיא פנתה לדבר הזה ואיך שהיא הציגה את זה תקופה שזה היה חבית של חומר נפץ ואני ביקשתי מהם לפעול".

קודם לכן העיד אליאסי כי באותה עת היו לו בסביבות 150,000 "עוקבים" (עמ' 60 לפרוטוקול) וכי הוא מעריך את מספר האנשים שראו את הדברים שכתב בקשר למערערת ב"**אלפים**" (עמ' 61).

כן אישר (עמ' 64) שבראיון שנתן לתכנית "צינור" הוא אמר: "**אני בפוסט אחד מזיז הרים, אני מוריד טייקונים לברכיים**".

מכאן, שאליאסי, מודע לכוח השפעתו הרבה, היה מודע היטב לכך, שבעקבות הדברים שכתב, ייכנסו רבים לדף העסקי של המערערת, יכתבו בגנות עסקה ויעניקו לו את הציון הנמוך ביותר האפשרי.

מסקנת בית המשפט קמא, בכל הכבוד, אינה מתיישבת גם עם דבריו, לפיהם (בסעיף 21.5), "**אין ספק כי אליאסי, בפרסום שעשה, ביקש למתוח ביקורת על התובעת בקשר עם הפרסום שעשתה ביחס לפרשת עזריה. אין ספק כי בביטוי "נשמה טובה" עשה אליאסי שימוש בלשון סגי נהור... אין ספק כי אליאסי לא הסתפק במתיחת ביקורת על המערערת, אלא אף קרא לכל מי שמזדהה עם דעותיו למתוח ביקורת על התובעת**".

כאמור לעיל, ביקורת זו, ביקש אליאסי כי תיעשה בדף העסקי של המערערת ובקשר לאותו עסק. פנייתו לא כוונה באמת למי שצרך את שירותיה של המערערת, אלא לכל מי שמזדהה עם דעותיו, כשהמלצתו היא להעניק "**כוכב בודד**" ללא קשר לאיכות אותם שירותים שלא נרכשו ממנה כלל.

בכך התקיים היסוד הנפשי של כוונה של מודעות לביצוע העוולה. הוא התכוון לכך שהמשודלים יבצעו את העוולה שביצעו, ולכל הפחות הוא היה מודע לכך שמעשה העוולה היא תוצאה טבעית של הדברים שכתב.

3) קשר סיבתי בין פעולת השידול לבין העוולה שבוצעה – כך קבע בית המשפט קמא בקביעה עובדתית (סעיף 21.6): "**על פניו, הסתבר שאכן יש קשר סיבתי בין הפרסומים שעשו הנתבעים 2-10 (ורבים רבים נוספים) לרשומה שהעלה אליאסי. שרבים מהנתבעים בחרו לפרסם ביטויי גנאי קשים כלפי התובעת בעקבות קריאתו של אליאסי. אלא שקיומו של כזה קשר סיבתי איננו מספיק כדי לקבל את התביעה כלפי אליאסי**".

בהמשך מציין בית המשפט קמא (באותו סעיף) כי "**הפרסום שעשה אליאסי היה אותו זרז שהביא לשלל הפרסומים המכפישים שעשו יתר הנתבעים**".

כך אישרו בדיון בבית המשפט קמא, למשל, רוקח (עמ' 74): "**ראיתי את הפוסט של יואב** [אליאסי] **והקלקתי על הלינק נכנסתי לדף ומתוך כעס. . .** ", וזאנה (עמ' 79): "**עו"ד אופיר: אז יכול להיות שאולי דאז כן זכרת שראית את הפוסט של יואב אליאסי וזה מה שאמרת להורים שלך?**", **העד, מר וזאנה: " יכול להיות**" ושוהם (עמ' 82):" **ש. תאשר לי שאת הפרסום שאתה עשית אחרי שראית פוסט של יואב אליאסי? ת. כן נסחפתי בעקבות הפוסט**".

מסקנתי היא לאור האמור לעיל, שאליאסי אחראי כמשדל, לפי סעיף 12 ל**פקודת הנזיקין**, לפרסומים שעשו המשיבים-המגיבים המהווים פרסום לשון הרע לפי **חוק איסור לשון הרע.**

"האחריות של המשדל אינה אחריות ישירה ואינה אחריות שילוחית, אלא היא אחריות מעורבת. הדין מייחס במקרה כזה לאדם את מעשיהם ומחדליהם של אנשים אחרים. האחריות הנובעת מכך, שפעולת המשדל יחד עם פעולותיו של האדם אליו מיוחסות אותן הפעולות יוצרות מעשה אסור" (דברי כב' השופט בייסקי ב-ע"א 337/81 **בוסקילה נ' מדינת ישראל** פ"ד לח(3) 337,348, בעקבות: א' ברק, **אחריות שילוחית בדיני נזיקין** , עמ' 38-37).

משום כך אני סבור כי סכומי הפיצויים וההוצאות, שיש לחייב בהם את אליאסי, ראוי שלא יפחתו מסכומי הפיצויים וההוצאות הגבוהים ביותר שנפסקו למי מהמשיבים, ולכן אדחה את הדיון ביחס לסכומים הללו עד לאחר הדיון בסכומי הפיצויים וההוצאות שיש לפסוק לחובת יתר המשיבים.

<u>גובה סכומי הפיצויים וההוצאות (שכ"ט עו"ד) למשיבים-המגיבים</u>

22. בעקבות הסדרי הפשרה שהושגו עם חלק מהמגיבים, כאמור, אם במסגרת הדיון בתביעה ואם במסגרת הדיון בערעור, אתייחס להלן לפרסומים שנעשו ע"י המגיבים שנדרש להכריע בעניינם ולסכומים שנפסקו ביחס אליהם, בלבד.

23. **"הסוגיה של פסיקת הפיצויים והערכתם הינם מן הקשות בדיני לשון הרע, שכן במקרים רבים מדובר בהערכת פגיעה בכבוד שלא גררה בעקבותיה נזק ממוני, בדומה להערכת נזקים לא ממוניים שנגרמו בסוגים אחרים של עוולות"** (חאלד גנאים, מרדכי קרמניצר ובועז שנור, **לשון הרע – הדין המצוי והרצוי**, עמ' 397).

ויצוין, כי המערערת לא טענה, אף לא הוכיחה, שנגרם לה נזק ממוני ממשי בעקבות הפרסומים שנעשו. **"פיצוי בגין נזק לא-ממוני נועד להשיג שלוש מטרות: לעודד את רוחו של הנפגע, לתקן את הנזק לשמו הטוב ולמרק את זכותו לשם הטוב. בקביעת גובה הפיצויים בדין הרצוי, יש להתחשב בשיקולים הבאים: חומרת לשון הרע הנטענת, היקף הפרסום והכאב והסבל שסבל, דהיינו שיקולים שמשפיעים ישירות על הנזק שנגרם לתובע. בנוסף, בחישוב נזק זה אפשר להתחשב גם בהתנהגות הנתבע לפני הפרסום ואחריו וביסוד הנפשי שלו, שכן גם התנהגות זו משפיעה על היקף הנזק הלא-ממוני"**. (**שם**, עמ' 398 , בעקבות: רע"א 4740/00 **אמר נ' יוסף**, פ"ד נה (5)510, 526-524) (להלן – "**אמר**").

24. המערערת מבקשת להשית על כל אחד מהפרסומים את הסכום המירבי לפי סעיף 7א (ב) ו-(ג) ל**חוק איסור לשון הרע** – כפל הפיצוי ללא הוכחת נזק כשהוכחה כוונה לפגוע (העומד כיום על סכום של כ-150,000 ₪).

בפסק דין **אמר** הנ"ל, נדונה פרשנותה של הוראת סעיף 7א(ב) ל**חוק**, וכך נכתב (בעמ' 527, מפי כב' הנשיא א' ברק):

"תיקון מס' 6 קבע (בהוספת סעיף 7א(ב) לחוק):

"במשפט בשל עוולה אזרחית לפי חוק זה רשאי בית המשפט לחייב את הנתבע לשלם לנפגע פיצוי שלא יעלה על 50,000 שקלים חדשים, ללא הוכחת נזק".

שני הצדדים הסתמכו על הוראה זו בטיעוניהם. הוראה זו חוקקה לאחר האירועים נושא ערעור זה, ואין היא חלה עליהם. בחינתה של הוראה זו חורגת אפוא מגדריו של ערעור זה. היא מעוררת בעיות לא פשוטות של פירוש ותוקף. די אם נאמר, לצורכי ערעור זה, כי אין לקבל את עמדת המשיבים, שלפיה נקבע בהוראה זו רף עליון לפיצויים ללא הוכחת נזק. מטרתה של הוראה זו לקבוע רף תחתון המשחרר את הניזוק מהצורך להוכיח את נזקו".

בעקבות זאת נכתב בספרם של גנאים-קרמניצר-שנור לעיל (עמ' 399-400), כי **"הפרשנות שניתנה לסעיף קובעת שהוא קובע מעין רצפה לפיצויים בגין פרסום לשון הרע במקרים שבהם לא הוכח נזק"**.

אולם, הפרשנות שניתנה לסעיף זה בפסיקת בית המשפט העליון שניתנה לאחר פסק דין **אמר**, ולאחר כניסתו לתוקף של תיקון מס' 6 ל**חוק** במסגרתו הוסף הסעיף, נקבע כי סעיף 7א(ב) קובע "רף עליון" או "שיעור מקסימלי" לפיצוי במקרה שבו לא הוכח נזק, וההתלבטות שנדונה שם היתה בדרך כלל בשאלה, האם ניתן, בנסיבות מסוימות, לחרוג מן השיעור המקסימלי, ראו: רע"א 7943/01 **נור נ' יערי** (כב' השופטת דורנר (עמ' 2), 16.10.2001), ע"א 89/04 **ד"ר נודלמן נ' שרנסקי** (כב' השופטת פרוקצ'יה (פסקה 45), 4.8.2008 (פורסם בנבו); רע"א 3832/11 **פישביין נ' בומבך** (כב' המשנה לנשיאה א' ריבלין (פסקה 5), 18.1.2012 (פורסם בנבו); ע"א 6903/12 **Canwest Global Communications Corp** נ' **אלי עזור**, (כב' השופט פוגלמן (פסקה 62), 22.7.2015 (פורסם בנבו); וכן ראו בעניין זה את דבריו הנכוחים של כב' השופט גיא הימן ב-ת"א (שלום ת"א) **עו"ד אליגולא נ' זגי** (פסקאות 17-19), 4.2.2021, פורסם בנבו).

לעניות דעתי, פרשנות זו מתיישבת גם עם פשט הכתוב: "**שלא יעלה על. . .** ".

נמצא, שאין כל הכרח להשית על המשיבים את תקרת הפיצוי הקבועה בסעיף 7א(ב) ל**חוק**, וודאי לא את זו שבסעיף 7א(ג), ואינני סבור שבעניינו ראוי לנהוג כך, בהתחשב בכך שהפרסומים (חלקם בוטים וקשים) היו קצרים בתוכנם, חד פעמיים (אף אחד מהמשיבים לא חזר על מעשהו) ונעשו כולם בזמן קצר (יום או יומיים כעולה מסעיף 14 ונספח ג' לכתב התביעה).

25. בהתייחס לגובה הפיצויים הראויים להיפסק לכל אחד מהמשיבים, כתב בית המשפט קמא את הדברים הבאים (סעיף 23.4 סיפא):

" ודוק, באומדן הפיצוי יש להביא בחשבון את הפרסום הספיציפי שעשה כל נתבע מהנתבעים 2-10 כמו גם את נסיבותיו האישיות. ברי הדבר שהפרסומים אינם אחידים ברמת הפגיעה בתובעת, כך גם לכל נתבע מהנתבעים 2-10 נסיבות אישיות שונות, וכך גם אומדן הפיצוי. כך גם בשלב זה, בשומת הפיצוי, תבוא לכדי ביטוי העובדה שהפרסומים שעשו הנתבעים 2-10 נעשו בו זמנית, במה שנראה כגל של התנכלות לתובעת על רקע הפרסום שעשתה. אכן, כל פרסום יבחן כשלעצמו ובנפרד, אך גם בשים לב להיותו חלק ממה שנראה כפגיעה משותפת בתובעת. וכך, פרסום שאפשר וכשלעצמו, לו נעשה במנותק מכל קשר לפרסומים אחרים, היה נתפס כזוטי דברים, כאמירה שאין בה כדי לפגוע פגיעה המצדיקה פנייה לערכאות, דווקא היות הפרסומים חלק ממערכה כוללת תצדיק פיצוי שכזה. למעשה, בכך ניתן להציב תמרור אזהרה בפני מי אשר שוקל ליטול חלק במתקפה כוללת של פרסומים כלפי אדם, שכן נטילת חלק בכזו מתקפה עלולה לחשוף את המפרסם לחיוב בפיצוי גם בגין דברים שאפשר ולא היו מצדיקים זאת בנסיבות אחרות".

דברים אלה נכונים, לדעתי, ואני מסכים עקרונית גם עם ההבחנה שהוא עשה ביחס לכל אחד מהמשיבים, על רקע הפרסום שנעשה על ידי אותו משיב ועל רקע נסיבותיו האישיות (קטין/חייל וכדו'). מקום מיוחד יוחס גם לנתון, לפיו, אותו משיב התנצל/לא התנצל על אותו פרסום.

למרות זאת, אני סבור, כי דווקא על רקע דבריו של בית המשפט, לפיהם הפרסומים "**ראויים לגנאי**" וכי היה בהם כדי "**להכפיש ולבזות ולפגוע בתובעת בעניינים שאין להם דבר וחצי דבר עם אותה דעה שהביעה**" (סעיף 23.4), הרי שיש להתערב במידה מסוימת בפיצויים (ובהוצאות) שנפסקו, על דרך הגדלתם.

26. מכאן לכל אחד מהמשיבים-המגיבים:

<u>דניאלה רוקח</u> (המשיבה 2) – הפרסום: "**איכסססס איזה אוכל, שילשלתי שבוע. . . תזהרו להתקרב, גם הבן אדם שעומד מאחורי האוכל פשוט זוועת עולם**".

בית המשפט הגדיר אותם כ"תגובה במילים בוטות".

בית המשפט ציין כי רוקח, לא זו בלבד שלא התנצלה על דבריה הללו (לא במסגרת התביעה ולא במסגרת הערעור), אלא גם מסרה בעדותה גרסה שנמצאה בלתי אמינה, לפיה עברה כביכול חוויה בלתי נעימה במסעדה מסוימת, שלא הובהר מה הקשר שלה למערערת.

בית המשפט חייב אותה בפיצויים בסך 8,000 ₪ והוצאות בסך 2,000 ₪.

<u>יניב מאיר לוי</u> (המשיב 3) – הפרסום: "**טעמתי מהאוכל באירוע אחד, זוועה לגמרי, מדהים איך היא מעזה למכור את האוכל הזה. בנוסף גורם לכאבי בטן. לא להתקרב!!!**".

בית המשפט ציין כי לוי פרסם, אומנם, "**דברים חמורים**" אך זקף לזכותו את העובדה שהוא התנצל על הפרסום ועל העוול שנגרם למערערת וכן את היותו חייל סדיר בעת המעשה.

בית המשפט חייב אותו בפיצוי בסך 1,000 ₪ ובהוצאות בסך 500 ₪.

<u>אמיר דניאל</u> (המשיב 7)- - הפרסום: "**לצערי בנינו על העוגה הזאת לאירוע והגיעה קצת מקולקלת עם ריח של עובש. טינופת!**".

בית המשפט ציין כי הפרסום כולל "**ביטויי גנאי קשים**" וכן זקף לחובתו את העובדה שהוא לא נטל אחריות לפרסום השגוי וכי מסר גירסה שהתבררה כבלתי אמינה.

בית המשפט חייב אותו לשלם פיצוי בסך 8,000 ₪ והוצאות בסך 4,000 ₪.

מתנאל יוסף בוסאני (המשיב 9) – הפרסום: " **טעם סינטטי ומגעיל מקווה שעוד מישהו לא יעשה את טעות חייו ויזמין משהו בתקווה שהוא טעים**".
בית המשפט סבר שהדברים בפרסום זה, "**חומרתם איננה ברף הגבוה**", אך גם זאת שהוא לא מצא לנכון להתנצל.

ע.נ. (המשיב 10) – הפרסום: "**הזמנתי לפני חודשיים ועדיין לא הגיעה. . . מזעזע**".
בית המשפט מצא שהדברים בפרסום, "**חומרתם נמוכה**" וכן כי היה קטין (בן 16) בעת הפרסום, ולכן פטר אותו מתשלום כלשהו.

גיא אוחנה (המשיב 12) – הפרסום: "**אוכל טינופת, יחס על הפנים, לא שווה שקל!**".
בית המשפט מצא כי הדברים בפרסום "**חמורים**" וזקף לזכותו את העובדה שהוא לא התייצב לדיון ולא התנצל על דבריו, ולפיכך חייב אותו בפיצוי בסך 7,000 ₪ ובהוצאות בסך 2,000 ₪.
יצוין שגם לדיון בערעור, הוא לא טרח להתייצב.

27. אני סבור כי הפיצויים שנפסקו לחובת רוקח, דניאל, אוחנה ובוסאני (שלטעמי, הפרסום שנעשה על ידו אינו נופל בחומרתו מן האחרים) אינו משקף בצורה מספקת את חומרת הפרסומים שנעשו על ידם, ולכן ראוי להעמידם על סכום של 20,000 ₪ לכל אחד מהם, ובהתאם לכך להעלות את סכום ההוצאות (שכ"ט עו"ד) שנפסקו בבית משפט קמא לסכום של 4,000 ₪, כל אחד.
ביחס ללוי, שגם הפרסום שנעשה על ידו כלל דברים חמורים, אך בהתחשב בנסיבות שבית המשפט מנה: התנצלותו והיותו חייל בשירות סדיר בעת המעשה, אני סבור שיש להעמיד את סכום הפיצוי בו יחויב על סך 1,500 ₪ ולא להתערב בסכום ההוצאות שנפסקו (500 ₪).
ביחס לע.נ., למרות שיקוליו של בית המשפט קמא, אני סבור שראוי לחייבו בפיצוי בסכום סמלי של 1,000 ₪, ללא הוצאות.

28. אליאסי – סכום הפיצוי וההוצאות:
כאמור לעיל אני סבור כי בהתחשב באחריותו הרבה לפרסומים שנעשו, ראוי להעמיד את הפיצויים וההוצאות שעליו לשלם למערערת, לכל הפחות על הסכום הגבוה ביותר שנפסק למי מהמשיבים.
בהתאם לכך אני סבור שיש לפסוק לחובת אליאסי את הסכומים הבאים: פיצויים – 25,000 ₪ והוצאות (בבית משפט קמא) – 5,000 ₪.

29. המערערת מלינה על כך שההליכים שהיא נאלצה לנהל בקשר לתביעה זו גרמו לה להוצאות בסכום של "עשרות אלפי שקלים" (סעיף 7 לעיקרי הטיעון שלה), אך צריך לזכור כי חלק ניכר מתביעתה, ובעקבות זאת גם חלק ניכר מהדיון בשלב ההוכחות, בפסק הדין ובערעור (אך לא בפסק דין זה) הוקדש לחלקה של פייסבוק, דבר שחייב אותה גם בהגשת חוות דעת מומחה (גם פייסבוק נאלצה להגיש חוות דעת מומחה נגדית), כשתביעתה נגדה נדחתה וכך גם הערעור נגדה (בהסכמה).

30. לסיום, אין לי אלא לחזור על דבריו של בית המשפט קמא (עמ' 21), עמם אני מסכים בכל הכבוד:

"הפרסומים שעשו הנתבעים 2-10 ראויים לגנאי. אין חולק על זכותם להביע את עמדתם ביחס לפרשת עזריה בכלל ובתגובה לעמדות התובעת עצמה באותה פרשה בפרט. זכותם של הנתבעים 2-10 להביע עמדת נגד לזו שהביעה התובעת ואפילו בלשון בוטה דוגמת זו בה עשתה שימוש התובעת, ודאי שאיננה נופלת מזכותה של התובעת. אלא שחופש הביטוי לחוד וחופש הביזוי לחוד. החופש להביע דעות איננו מקנה זכות להכפיש ולבזות ולפגוע בתובעת בעניינים שאין להם דבר וחצי דבר עם אותה דעה שהביעה".

<u>לסיכום</u>

31. לאור כל האמור לעיל, אמליץ לחברותיי, כדלקמן:

א. לקבל את הערעור ביחס למשיב 1 (אליאסי), לקבוע כי הוא אחראי כמשדל מכח סעיף 12 ל**פקודת הנזיקין** לפרסומים שנעשו על ידי המשיבים-המגיבים, המהווים פרסומי לשון הרע בהתאם ל**חוק איסור לשון הרע**, ולחייב אותו לשלם למערערת פיצוי בסך 25,000 ₪ והוצאות בסך 5,000 ₪;

ב. לקבל חלקית את הערעור ביחס למשיבים האחרים על דרך הגדלת הסכומים שנפסקו לחובתם, כדלקמן:

המשיבה 2 (דניאלה רוקח), המשיב 7 (אמיר דניאל), המשיב 9 (מתנאל יוסף בוסאני) והמשיב 12 (גיא אוחנה) – יחובו בפיצויים בסך 20,000 ₪ והוצאות (בבית משפט קמא) בסך 4,000 ₪, **כל אחד מהם**;

המשיב 3 (יניב מאיר לוי) – פיצויים בסך 1,500 ₪ והוצאות (כפי שנפסק בבית משפט קמא) בסך 500 ₪;

המשיב 10 (ע.נ.) – פיצוי בסך 1,000 ₪, ללא הוצאות.

32. עוד אמליץ לחייב את המשיבים הבאים בהוצאות הערעור כדלקמן:

המשיב 1 (אליאסי) – 8,000 ₪;

כל אחד מהמשיבים 2 (רוקח), 7 (דניאל), 9 (בוסאני) ו-12 (אוחנה) – 3,000 ₪;

המשיבים 2 (לוי) ו-10 (ע.נ.) לא יחויבו בהוצאות הערעור.

יונה אטדגי, שופט

השופטת י. שבח:

מסכימה לתוצאה אותה מציע חברי, השופט אטדגי.

יהודית שבח, שופטת, סג"נ

השופטת ש. יעקובוביץ:

אף אני מסכימה לתוצאה.

שלומית יעקובוביץ, שופטת

התוצאה

הערעור מתקבל, הן באשר לחבות אליאסי, והן באשר לגובה הפיצוי ביחס לכל המשיבים, כדלקמן:

המשיב 1 (יואב אליאסי) ישלם למערערת פיצויים בסך 25,000 ₪, בתוספת הוצאות ההליך בבית משפט קמא בסך 5,000 ₪ והוצאות בהליך הערעור בסך 8,000 ₪;

<u>כל אחד</u> מהמשיבים 2 (דניאלה רוקח), 7 (אמיר דניאל), 9 (מתנאל יוסף בוסאני), 12 (גיא אוחנה) ישלם למערערת פיצויים בסך 20,000 ₪ בתוספת הוצאות ההליך בבית משפט קמא בסך 4,000 ₪ והוצאות בהליך הערעור בסך 3,000 ₪;

המשיב 3 (יניב מאיר לוי) ישלם למערערת פיצויים בסך 1,500 ₪ בתוספת הוצאות ההליך בבית משפט קמא בסך 500 ₪;

המשיב 10 (ע.נ.) ישלם למערערת פיצוי בסך 1,000 ₪;

העירבון שהפקידה המערערת להבטחת הוצאות המשיבים בערעור, על פירותיו, יושב לה באמצעות באי כוחה.

ניתן היום, כ"א שבט תשפ"ב, 23 ינואר 2022, בהעדר הצדדים.

יהודית שבח, שופטת, סג"נ אב"ד	**יונה אטדגי, שופט**	**שלומית יעקובוביץ, שופטת**